📋 מה יש ביישוב שלי? צרכים ושירותים ביישוב, מיון, סקר כיתתי וגרף עמודות

כיתה ג' · 🌍 גאוגרפיה ומולדת · 45 דק' · מערך שיעור למורה · לפי מעגל הלמידה

מטרה מרכזית: התלמידים/ות ימיינו מקומות ביישוב לפי הצורך שהם ממלאים, ינמקו כל שיוך במשפט אחד ויסיקו מגרף עמודות כיתתי באילו שירותים משתמשות הכי הרבה משפחות.

מטרות אופרטיביות:

- התלמידים/ות ימיינו לפחות 6 מתוך 8 כרטיסי המקומות בדף העבודה (משימה 1) לקבוצת הצורך המתאימה, ויציינו לפחות מקום אחד שמתאים ליותר מקבוצה אחת, עם נימוק.
- התלמידים/ות יבחינו בין צורך לבין שירות: לכל שירות יכתבו את הצורך שהוא ממלא בעמודה 'איזה צורך הוא ממלא?' בטבלת התצפיות.
- התלמידים/ות ישרטטו גרף עמודות מטבלת הסקר הכיתתית (משבצת אחת = משפחה אחת) ויזהו בו את המקום שבו ביקרו הכי הרבה משפחות ואת המקום שבו ביקרו הכי מעט.
- התלמידים/ות ישוו את תוצאת הגרף להשערה מתחילת השיעור, יבחינו בין ראיה (מה רואים בגרף) לבין מסקנה (מה לומדים ממנו), וינסחו שירות אחד שחסר בשכונה ולמי הוא יעזור.

עיגון בתוכנית הלימודים: מולדת, חברה ואזרחות, כיתה ג', היישוב שלי: ארגון המרחב היישובי ושימושי קרקע (מגורים, מסחר, שירותים), ושאילת שאלות על אופן ארגון התופעות במרחב.

> „שימושי קרקע ארגון המרחב בזיקה לתופעות האנושיות והטבעיות לצרכים מיוחדים) שאילת שאלות על אופן ארגון (היבטים חברתיים; כלכליים; טופוגרפיים; דתיים התופעות במרחב (מיקום) ואחרים)"

מקור: משרד החינוך – תוכנית הלימודים מולדת, חברה ואזרחות (2021) – https://meyda.education.gov.il/files/Mazkirut_Pedagogit%5CGeographya/HomelandSyllabus112021.pdf

ידע קודם: היכרות עם המושגים 'יישוב' ו'שכונה' ושם היישוב שבו נמצא בית הספר. · קריאת טבלה פשוטה וספירה וסימון בטבלת סימון (מתמטיקה, כיתות א'–ב'). · עבודה בקבוצה לפי תפקידים.

מושגים: יישוב · שכונה · תושב · צורך · שירות · שירותי בריאות, חינוך, פנאי, קניות, תחבורה וביטחון · סקר · גרף עמודות · השערה · ראיה · מסקנה

חומרים: דף המורה 'מה יש ביישוב שלי?' (נעמי מועלם) · כרטיסיית החקר האישית 'מה יש ביישוב שלי?' (תחנת השכונה שלי): מכתב מנחם ועליזה, טבלת תצפיות, משימות 1–3, שאלות חקר וסיכום · 12 כרטיסי תמונה של מקומות ביישוב לכל קבוצה (מרפאה, בית ספר, גן ילדים, ספרייה, סופרמרקט, תחנת אוטובוס, גן ציבורי, מגרש ספורט, תחנת משטרה, תחנת כיבוי, מתנ"ס, סניף דואר) · סל הפתיחה: קופסת תרופה ריקה, ספר, כרטיס נסיעה ותמונה של כיכר לחם · טבלת סקר כיתתית גדולה ומדבקות עגולות · דפי משבצות לגרף העמודות · לוח LEGO ולבנים, וסמלי שירותים שנגזרו במכונת החיתוך (לאתגר ה-STEM בהעשרה ובשיעור ההמשך) · כרטיסי יציאה

בטיחות: שמירה על פרטיות: בסקר מסמנים רק סוג מקום, בלי כתובות, בלי שמות רחובות ובלי פרטים אישיים על משפחות. אין לחייב תלמיד/ה לשתף מידע על ביקור במרפאה או בתחנת משטרה. אפשר לסמן 'מקום אחר'.

הלימה: מטרה – פעילות – עדות

מטרה	פעילות	עדות להשגה
מיון מקומות לפי הצורך שהם ממלאים, ונימוק למקום שמתאים ליותר מקבוצה	התנסות: מיון 12 הכרטיסים בקבוצות; המשגה: השוואת מיונים בין קבוצות; משימה 1 בכרטיסייה	משימה 1 בכרטיסייה (לפחות 6 מתוך 8 נכונים) ומשפט נימוק בעל פה על מקום כפול (למשל מתנ"ס)
הבחנה בין צורך לבין שירות	המשגה: הגדרה משותפת אחרי המיון, תרגול 'אני מדגימה – נעשה יחד – עכשיו לבד'	עמודת 'איזה צורך הוא ממלא?' בטבלת התצפיות ושאלה 2 בכרטיס היציאה
שרטוט גרף עמודות מטבלת הסקר וקריאתו	התנסות: סימון במדבקות בטבלת הסקר; יישום: משימה 2 בכרטיסייה	גרף במשימה 2 שבו גובה כל עמודה תואם את הטבלה, וזיהוי נכון של 'הכי הרבה' ו'הכי מעט'
השוואת הגרף להשערה, הבחנה בין ראיה למסקנה ונימוק שירות חסר	יישום: עזרה לסבתא של מנחם; סגירה: השוואה להשערה ומשימה 3	כרטיס היציאה (ראיה + מסקנה) ומשימה 3: 'שירות שהייתי מוסיף/ה לשכונה שלי: ___ , כי ___'

מהלך השיעור

1. פתיחת המעגל – איתור ידע קודם **5 דק׳**	*איתור ידע קודם על מקומות ביישוב וניסוח השערה כיתתית* 1. מציגה את הסל ומוציאה פריט אחר פריט: 'איפה ביישוב משיגים קופסת תרופה? ואיפה ספר? כרטיס נסיעה? לחם?' 2. קוראת בקול את המכתב בכרטיסייה: 'סבתא של מנחם עברה לגור בבית שמש...' ושואלת: 'מה סבתא צריכה? איך נוכל לעזור לה?' 3. מבקשת: 'שערו: לאיזה מקום ביישוב הולכות הכי הרבה משפחות בכיתה במשך שבוע?' ורושמת את ההשערות על הלוח בצד, לשימוש בסוף השיעור. **התלמידים:** מתאימים/ות כל פריט למקום ביישוב (בית מרקחת או מרפאה, ספרייה, תחנת אוטובוס, סופרמרקט או מאפייה). · מנסחים/ות השערה וכותבים/ות אותה בשורה הראשונה של 'מהלך החקר' בכרטיסייה. **תשובות צפויות:** • תשובה צפויה: 'לחם קונים בסופר', 'ספר לוקחים בספרייה'. • תפיסה שגויה: 'ספר קונים רק בחנות' ← תגובת המורה: 'נכון, אפשר לקנות. ואיפה אפשר לקבל ספר בלי לשלם? מי מספק את המקום הזה לתושבים?'
2. התנסות **12 דק׳**	*התנסות במיון מקומות לפי קריטריון שהקבוצה בוחרת ואיסוף נתונים בסקר, לפני כל הגדרה* 1. מחלקת לכל קבוצה של ארבעה 12 כרטיסי תמונה ומחלקת תפקידים: מקריא/ה, מסדר/ת, כותב/ת, מציג/ה. 2. מנחה בלי לתת קטגוריות: 'שימו יחד מקומות שעוזרים לנו באותו דבר. תנו שם לכל ערימה.' (6 דקות) 3. עוברת בין הקבוצות ושואלת: 'למה המרפאה ותחנת הכיבוי באותה ערימה? מה משותף להן?' 4. מזמינה את התלמידים/ות לטבלת הסקר: 'הדביקו מדבקה ליד כל מקום שהמשפחה שלכם ביקרה בו השבוע. מסמנים רק סוג מקום, בלי כתובות ובלי שמות רחובות.' (6 דקות) **התלמידים:** ממיינים/ות את 12 הכרטיסים לערימות ונותנים/ות לכל ערימה שם. · כל תלמיד/ה מדביק/ה מדבקות בטבלת הסקר הכיתתית לפי סבב קבוצות. **תשובות צפויות:** • תשובה צפויה: ערימות כמו 'מקומות של לימוד', 'מקומות של משחק', 'מקומות שעוזרים כשקורה משהו'. • תפיסה שגויה: מיון לפי מראה ('בניינים גדולים' או 'מקומות עם עצים') ← תגובת המורה: 'מיינתם לפי איך זה נראה. עכשיו נסו לפי מה המקום נותן לנו.' 🎬 **סרטון:** גברת עם סלים - שירי ילדים - שירי ילדות ישראלית (ילדות ישראלית) youtube.com/watch?v=FHeTKM5i4CQ
3. המשגה **10 דק׳**	*הגדרת צורך ושירות מתוך המיונים, והמשגת קבוצות השירותים ביישוב* 1. משווה בין שני מיונים של קבוצות שונות על הלוח: 'שתי קבוצות שמו את המתנ"ס במקומות שונים. מי צודק?' 2. מגדירה מתוך דברי התלמידים/ות: 'צורך הוא משהו שאנשים זקוקים לו כדי לחיות טוב. שירות הוא מה שמספקים לתושבים כדי לענות על צורך.' ותולה את שתי ההגדרות על הלוח. 3. אני מדגימה: 'מרפאה. הצורך: להיות בריאים. השירות: בדיקה וטיפול אצל רופא/ה. לכן המרפאה בקבוצת הבריאות.' 4. נעשה יחד: 'תחנת אוטובוס. מה הצורך? מה השירות? לאיזו קבוצה?' (הכיתה עונה במקהלה ובהצבעה) 5. עכשיו לבד: 'מלאו את משימה 1 בכרטיסייה. בכרטיסייה בריאות וביטחון נמצאים יחד באותה עמודה.' (3 דקות) **התלמידים:** משווים/ות מיונים ומנמקים/ות שיוך של מקום כפול. · משלימים/ות את משימה 1 בכרטיסייה ואת עמודת 'איזה צורך הוא ממלא?' בטבלת התצפיות. **תשובות צפויות:** • תשובה צפויה: 'המתנ"ס הוא גם פנאי וגם חינוך, כי יש בו חוגים ושיעורים.' • תפיסה שגויה: 'צורך זה מה שאני רוצה, למשל גלידה' ← תגובת המורה: 'יש דברים שאנחנו רוצים ויש דברים שאנחנו זקוקים להם. בלי מה מהשניים אי אפשר לחיות טוב?' • תפיסה שגויה: 'שירות זה רק חנות' ← תגובת המורה: 'גם בתחנת כיבוי לא קונים כלום, ובכל זאת היא נותנת שירות. מה היא נותנת?' **שאלות מסדר חשיבה גבוה:** • השוואה וכלל: מה משותף לכל המקומות בקבוצת הביטחון? נסחו כלל אחד. • נימוק: מדוע מקום אחד יכול לענות על יותר מצורך אחד? תנו דוגמה מהכרטיסים.

4. יישום – ביצועי הבנה **12 דק'**	*ייצוג נתוני הסקר בגרף עמודות, קריאתו והעברת הידע להקשר חדש* 1. מדגימה על הלוח את העמודה הראשונה: 'בטבלה יש 9 מדבקות ליד הסופרמרקט, לכן צובעים 9 משבצות. משבצת אחת היא משפחה אחת.' 2. מבקשת: 'שרטטו את שאר העמודות במשימה 2 בכרטיסייה.' (6 דקות) 3. שואלת: 'באיזה מקום ביקרו הכי הרבה משפחות? באיזה הכי מעט? בכמה משפחות יותר?' 4. מעבירה להקשר חדש: 'סבתא של מנחם בבית שמש צריכה מרפאה, סופר וספרייה. לאיזה צורך עונה כל אחד מהם? איזה שירות נוסף כדאי לה לחפש, ולמה?' **התלמידים:** משרטטים/ות גרף עמודות על דף המשבצות או במשימה 2 בכרטיסייה. · קוראים/ות את הגרף בזוגות ועונים/ות על שאלות 'הכי הרבה', 'הכי מעט', 'כמה יותר'. · מציעים/ות לסבתא של מנחם שירות נוסף עם נימוק. **תשובות צפויות:** • תשובה צפויה: 'הכי הרבה משפחות הלכו לסופרמרקט, כי צריך אוכל כל שבוע.' • תפיסה שגויה: 'המקום שבו ביקרו הכי מעט הוא הכי פחות חשוב' (למשל תחנת כיבוי) ← תגובת המורה: 'הגרף מראה כמה משפחות ביקרו, לא כמה המקום חשוב. האם נרצה יישוב בלי תחנת כיבוי?' • תפיסה שגויה: עמודות ברוחב שונה או ספירה שגויה ← תגובת המורה: 'בדקו בזוג: מספר המשבצות בעמודה שווה למספר המדבקות בטבלה?' **שאלות מסדר חשיבה גבוה:** • הסקה: מה הגרף מלמד על הצרכים של המשפחות בכיתה שלנו? • העברה להקשר חדש: האם הגרף של כיתה בבית שמש יהיה בדיוק כמו שלנו? נמקו.
5. סגירת המעגל – הערכה וסיכום **6 דק'**	*השוואת התוצאה להשערה, הבחנה בין ראיה למסקנה וכרטיס יציאה* 1. מציגה את ההשערות מתחילת השיעור: 'מה שיערנו? מה הגרף מראה? ההשערה התאימה או לא?' 2. מסבירה מיומנות: 'ראיה היא מה שרואים בגרף: לסופר הלכו 9 משפחות. מסקנה היא מה שלומדים מזה: אוכל הוא צורך של כל המשפחות כל שבוע.' 3. רפלקציה: 'איך עזר לנו הגרף לראות משהו שלא ראינו בטבלה?' 4. מחלקת כרטיס יציאה ומפנה למשימה 3 בכרטיסייה. **התלמידים:** משווים/ות את השערה לתוצאה וכותבים/ות מסקנה בשורה האחרונה של 'מהלך החקר'. · ממלאים/ות כרטיס יציאה. **תשובות צפויות:** • תשובה צפויה: 'שיערנו גן ציבורי, אבל בגרף הסופר הכי גבוה.' • תפיסה שגויה: 'ההשערה טעתה, אז טעינו' ← תגובת המורה: 'השערה היא ניחוש מנומק לפני שבודקים. מגלים אם היא מתאימה רק אחרי שאוספים נתונים, וזה בדיוק מה שעשינו.' **כרטיס יציאה:** 1. כתבו ראיה אחת מהגרף (מה ראיתם) ומסקנה אחת (מה למדתם ממנה). 2. איזה שירות הייתם מוסיפים/ות לשכונה? לאיזה צורך הוא עונה ולמי הוא יעזור? • הראיה מבוססת על הגרף ומספרים נכונים ממנו. • המסקנה מקשרת בין השירות לבין צורך של המשפחות. • השירות המוצע מלווה בצורך ובקבוצת תושבים שהוא יעזור לה (למשל: ספסל מוצל, למבוגרים שמחכים לאוטובוס). בשיעור הבא: תלמידים/ות שבלבלו בין ראיה למסקנה יעבדו בקבוצה קטנה עם כרטיסי 'ראיתי / למדתי'. השירותים החסרים שהוצעו בכרטיסים ייאספו לרשימה כיתתית, וכל קבוצה תבחר אחד מהם לאתגר ה-STEM: בניית השירות מ-LEGO על לוח השכונה הכיתתי, עם נימוק בכתב.

התאמה לשונות

תמיכה	• שש כרטיסיות בלבד, ועל כל אחת תמונה ומילה (מרפאה, בית ספר, ספרייה, סופרמרקט, תחנת אוטובוס, גן ציבורי), ושש קטגוריות עם סמל מצויר. • בנק מילים על השולחן: צורך, שירות, בריאות, חינוך, פנאי, קניות, תחבורה, ביטחון. • גרף עם עמודות מסומנות מראש שרק צובעים, ופס ספירה צמוד לטבלה. • תבנית משפט: 'בגרף ראיתי ש___. מזה אני לומד/ת ש___.'
ליבה	• מיון 8 הכרטיסים בכרטיסייה, טבלת התצפיות, גרף עמודות עצמאי ומשימה 3.
העשרה	• לחשב בעזרת הגרף בכמה משפחות יותר ביקרו במקום הראשון מאשר במקום האחרון, ולהסביר מה ההבדל מלמד על הצרכים. • לנסח שאלה חדשה לסקר שבודקת השערה חדשה (למשל: 'לאיזה שירות הולכים ברגל ולאיזה נוסעים?') ולהסביר איזו תשובה הם משערים ולמה. • אתגר STEM: לתכנן ולבנות מ-LEGO על לוח השכונה שירות חסר ליד בית הספר (ספסל מוצל, תחנת אוטובוס מקורה, פינת משחק), ולשקול היכן למקם אותו כדי שישרת את התושבים שזקוקים לו.

מחוון

- מיון: לפחות 6 מתוך 8 כרטיסים משויכים לצורך הנכון, ונימוק נכון לשיוך של מקום כפול.
- צורך ושירות: לכל שירות בטבלת התצפיות רשום הצורך שהוא ממלא.
- גרף עמודות: גובה כל עמודה תואם את הטבלה, יש שם לכל עמודה, וזיהוי נכון של 'הכי הרבה' ו'הכי מעט'.
- ראיה ומסקנה: הבחנה נכונה בין מה שרואים בגרף לבין מה שלומדים ממנו, ונימוק לשירות חסר הכולל צורך ותושבים.

רב-תחומיות

- מתמטיקה: איסוף נתונים בטבלת סימון וייצוגם בגרף עמודות בקנה מידה של משבצת אחת למשפחה אחת, וקריאת הגרף: הכי הרבה, הכי מעט, כמה יותר (חיסור). התלמידים/ות מפעילים/ות את המיומנות בפועל על נתוני הכיתה.
- STEM: אתגר תכנון בשיעור ההמשך ובהעשרה: בניית שירות חסר מ-LEGO על לוח השכונה, על בסיס הצורך שעלה מהסקר, עם סמלי שירותים מגזרות מכונת החיתוך.

🌍 גאוגרפיה · כיתה ג' · כרטיסיית חקר אישית

🏘️ מה יש ביישוב שלי?

🧭 תחנה: תחנת השכונה שלי

שם: ..... תאריך: .....

✉️ **שלום תלמידים יקרים!**

סבתא של מנחם עברה לגור בבית שמש. 'אני צריכה למצוא מרפאה, סופר וספרייה', אמרה לו בטלפון. 'ואיפה תחנת האוטובוס הקרובה?' מנחם לא ידע מה לענות. עליצה הציעה: 'בואו נבדוק מה יש ביישוב שלנו ולמה כל מקום חשוב'. האם תוכלו לעזור לסבתא להכיר את היישוב?

🔎 **אתגר החקר**

מה הקשר בין הצרכים של המשפחה שלי לבין המקומות שיש ביישוב?

🎯 מיומנות השיעור: ראיות או מסקנות · 🧩 הכלי שלנו: גרף עמודות – גרף מראה במבט אחד איפה יש הרבה ואיפה מעט; נשתמש בו בכל סקר – בכיתה, בבית ובניסויים במדע.

🧰 **הציוד הנדרש**

- כרטיסי תמונה של מקומות ביישוב
- מדבקות עגולות
- טבלת סקר גדולה
- לוח LEGO ולבנים
- דפי משבצות

📋 **מהלך החקר**

1. **שערו: לאיזה מקום ביישוב הכי הרבה משפחות בכיתה הולכות במשך שבוע?**
2. מיינו את כרטיסי המקומות לפי הצורך שהם ממלאים.
3. סמנו בטבלת הסקר הכיתתית באילו מקומות ביקרה המשפחה שלכם השבוע.
4. בנו מהטבלה גרף עמודות.
5. השוו את התוצאה להשערה וכתבו מסקנה.

📋 **טבלת תצפיות ותיעוד**

המקום	איזה צורך הוא ממלא?	כמה משפחות ביקרו בו	מה גילינו

1 **מיינו את המקומות לפי הסדר שהם מופיעים.**

✂ מרפאה ✂ ספרייה ✂ תחנת אוטובוס ✂ סופרמרקט ✂ גן ציבורי ✂ בית ספר

✂ תחנת כיבוי ✂ מגרש ספורט

בריאות וביטחון	חינוך	פנאי	קניות	תחבורה

2 **ציירו גרף עמודות לפי טבלת הסקר של הכיתה (משבצת אחת = משפחה אחת).**

3 **שירות שהייתי מוסיף/ה לשכונה שלי: ___ , כי ___ .**

.....

.....

❓ שאלות חקר וסיכום

1. מיפה שירות הכי חשוב למשפחה שלי? למה?

.....

2. מיפה שירות הייתי רוצה להוסיף לשכונה שלי, ולמי הוא יעזור?

.....

היום שלמדתי היום הוא _____

חותמת פיצוח!
אישור המדריכה